

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

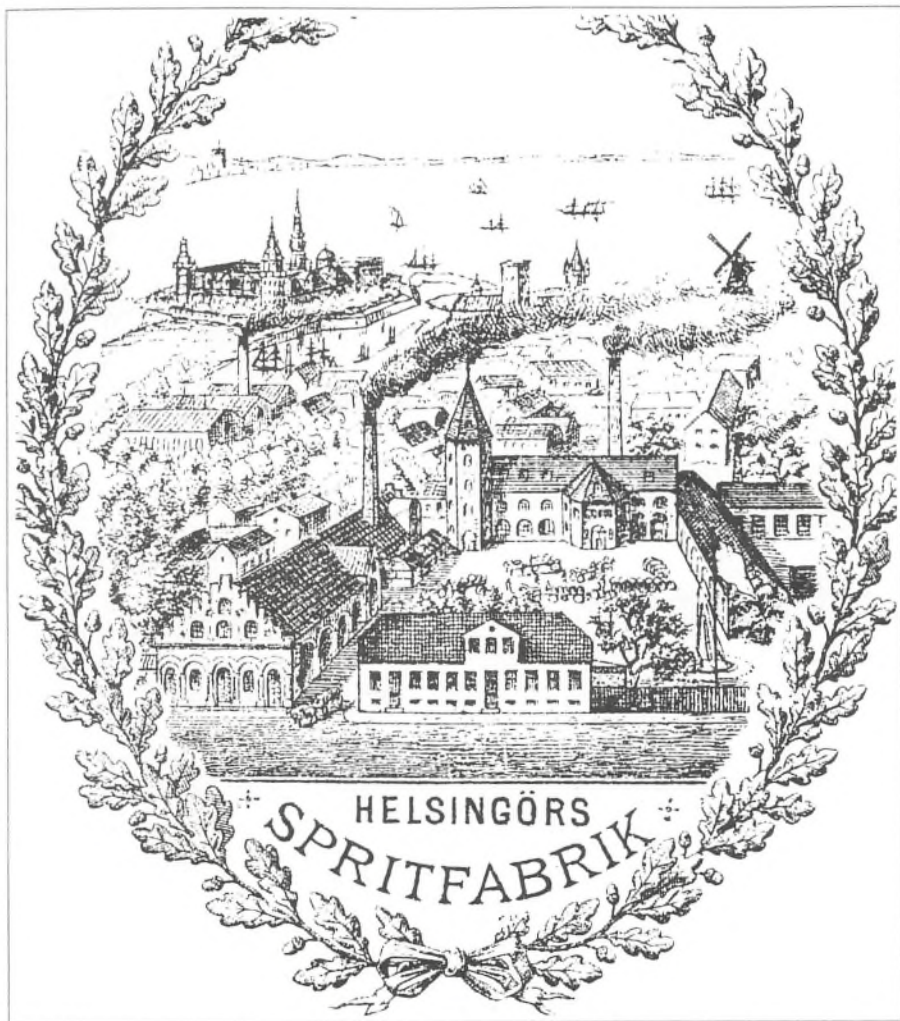
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Medlemsblad for Helsingør Museumsforening Nr. 3 1995

Forsidebilledet:

I anledning af, at Kvickly i denne tid forskonner deres ejendom i Stjernegade, bringer vi dette brevhoved, dateret 1888, fra Tvedes Spritfabrik, der jo blev nedrevet til fordel for Kvickly-byggeriet i 1963. Først faldt "Amerika", nogle ældre småbygninger, der lå, hvor nu Lokalbankens ny bygning er opført. Samme år blev spritfabrikkens historicistiske fabriksbygninger, som ses på tegningen, nedrevet. Den store kamtakkede bygning til venstre med sin gavl mod Stjernegade rummede malteri og lager. Ved siden af denne lå det smukke gavlkvisthus fra 1700-årene, som havde været Tvedes privatbolig indtil en "mere værdig" direktorbolig blev opført på den anden ende af grunden mod Fiolgade. Bag gavlkvisthuset ses det karakteristiske ottekantede tårn som var en del af selve spritfabrikken. Til højre ses en lang bygning, som rummede spritlageret. J.L. Tvedes Spritfabrik blev grundlagt i 1849, hvor Tvede overtog et mindre dampbrænderi i byen og hurtigt udviklede virksomheden sig til en af Helsingørs største. I 1888 fremstillede Tvede vinsprit, 95% kornsprit, 88% spiritus, den kendte Kronborg Taffel Akvavit, fuselfri Kommenakvavit, kornbrændevin, Kronborg Taffelbitter, alm. bitter, kirsebærlikør og diverse andre spirituosa, 4-5 ugers holdbar eksportgær og kraftig blandet presse-gær. Spritfabrikken nedlagdes i 1918.

Udstilling om FUSK

på Helsingør Bymuseum

Fredag den 29. september kl. 14.00 har Helsingør Kommunes Museer glæden at kunne invitere Helsingør Museumsforenings medlemmer med ledsager til åbningen af særudstillingen om fusk. Udstillingen omhandler hverdagens materielle fusk, alverdens ting og sager fremstillet med stor fantasi og omhu mere eller mindre legalt på arbejdspladsen og hjemme. Udstillingen er tilrettelagt i samarbejde med Dansk Metal og SID og omfatter også et stort katalog, der kan købes på museet.

REDAKTION

Kenno Pedersen
og
Lars Bjørn Madsen

Tryk: A-print, Espergærde

Forening & Museum er et medlemsblad for Helsingør Museumsforening og udkommer med 4 numre om året. Stof til bladet indsendes til Helsingør Museumsforening, Hestemollestræde 1, 3000 Helsingør.

INDHOLD

Bent Madsen:
Et besøg hos borgmester Milan i 1790'erne...

Laurits Pedersen:
Porttaarnet, Bymuren og Borsen.

En reklame for
Marienlyst Søbad

Et besøg hos borgmester Milan

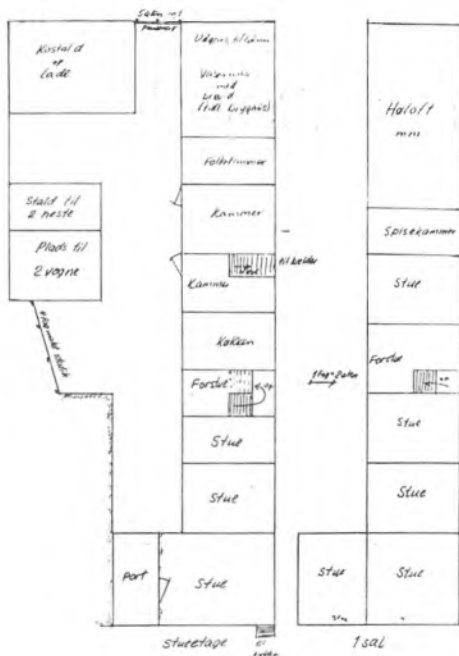
i 1790'erne

af Bent Madsen

En beskrivelse af husene i Stengade 22 og Strandgade 29, samt haven Strandgade 26 giver et godt indblik i, hvordan familien Milan med tjenestefolk boede, og hvad de beskæftigede sig med, så jeg vil i det følgende give en forkortet beskrivelse af husene ud fra 3 vurderingsmænds beskrivelse i 1794.

Gabriel Ferdinand Milan (1702-77) var udlært maler og blev i 1740 udnævnt til hofforgylder. I 1747 købte Milan ejendommen Stengade 22 og flyttede til Helsingør. I 1750 blev han udnævnt til viceborgmester i byen. I 1752 købte han Strandgade 26 og senere samme år Strandgade 29. Sidstnævnte kom, efter nedrivning og nybyggeri omkring 1760, til at indgå i hans ejendom på Stengade. Efter hans død i 1777 blev enken Friderica Wesling boende i ejendommen.

Milans hovedgård var Stengade 22, som mod gaden var et bindingsværkshus i 2 etager og med en 2 fags indkørselsport. (1 fag er ca. 2 alen lang). I dette forhus var der foruden en forstue ialt 3 stuer samt en kælder med udgang til gaden. Langs sydskellet var der et 22 fag langt bindingsværkshus i to etager. Det indeholdt 12 stuer og kamre, et kokken og et vaskerum, som tidligere havde været bryghus. I vaskerummet var en stensat brønd med "pumpe-redskab" (1). Desuden var der et spisekammer og under vaskerummet en

Forsøg på rekonstruktion af stueplan og 1. sal i Stengade 22. Tegn. af forf.

kælder. Over vaskerummet var høloftet. I stuerne var gulvet malede brædder, og væggene var beklædt med hvidmalet lærred over brystpanelerne.

Langs bagskellet var der en 5½ fags kostald og lade samt en 2 fags port for gennemkørsel til Strandgaden. Ved nordskellet var der et hus, hvor der var plads til to kareter, samt stald til hus-

standens 2 sorte hopper.

Igennem porten i bagskellet kom man til huset i Strandgade. Man gik over en brolagt gårdsplads, hvor der var en nedlagt brønd. Her opbevaredes i et torveskur brændselet til ildstederne og vindovnene. Huset mod Strandgade var et 2 etager højt bindingsværkshus med kælder og det var 6 fag langt. I den ene side, hvor der nu er indgangsdør, var der en 2 fag bred port med indgang til forstue med trappe. Bag denne var der en stue og et kokken. På 1. sal var der en stue og tre kamre.

På Milans 12 1/2 tdr. jord ved Skottebakkens Mølle, blev der dyrket rug og havre, samt hostet hø. Til transport af afgrøderne samt torv, var der en hostvogn og en arbejdsvogn. Til herskabskørsel var der en blåmalet karet

Stengade 22 set fra gården ud mod Stengade. Til venstre ses længen med 1. sal i renaissance-tidens bindingsværk. I dag er ejendommen moderniseret til ejerlejligheder og en del kulturhistorisk værdifuldt interior forsvandt ved den lejlighed. Fot. Kenno Pedersen 1971.

med forgyldte forsiringer, en sort karet samt en grønmalet vogn med en lænestol. Det ses heraf, at den ansatte kusk, som også skulle passe hestene, havde nok at bestille.

Af folketællingen 1787 fremgår det at der foruden enken Friderica Milan, som var vanfor, boede hendes faderløse broderdatter Alhed Ingeborg Wesling og den afdøde sons datter Anne Friderica Milan. Fra skiftet i 1794 ved vi at de to piger også boede der 7 år senere ved Fridericas død. Hun havde da væ-

ret gigtplaget i 10 år. Af tjenestefolk var der foruden kusken to piger, hvoraf den ene var kokkepige (Sidse). Der var altså i den daglige husholdning mindst 6 personer.

Hvad lavede så de forskellige personer? Ja hvis vi starter fra neden i hierarkiet med kusken, så passede han som nævnt korsel, heste og de 4 vogne samt måske også koen med fodring og udmugning. Svinestien var på dette tidspunkt nedlagt. Af et Katalog på 32 sider fra 1794, og som findes i nogle auktionsbilag, ses hvad der var af gods og losore.

Det fremgår blandt andet heraf, at pigerne havde travlt med rengøring af de mange stuer, madlavning, vask og om vinteren rensning og fyring i de 7 jernvindovne med torv, som også blev brugt i køkkenets ildsted. Herudover skulle der daglig ordnes op til 18 lysestager og 7 gibslampetter med mes-singarme, malkes og om efteråret ned-saltes kod. Til rulning af tøj var der en rulle med 2 stokke, og til rulning af de 244 servietter var en speciel presse med skab. Et eksemplar af dette særlige møbel kan iøvrigt ses på Marien-lyst Slot.

Om sommeren skulle haven, som gik fra Strandgaden ned til Øresund pas-ses. Her stod der et lysthus i bindings-værk samt to mindre lysthuse i træ, alle beklædt med røde tegl. I det ene var der fyrsted med skorsten og en flas-kekælder. Der var 21 forskellige espalier frugttræer, 18 højstammede frugt-træer samt en del ribsbuske, så der var meget arbejde med at plukke frugt og

Strandgade 29. Baghus bygget op ad gavlen til Stengade 22, set fra forhuset. Fot. Lars Bjorn Madsen 1987.

bær til vinterforråd. Haven endte med et bolværk med "brystværn", ganske som mange andre af byens strand-haver.

Går vi videre til at se på herskabet, så kan vi se, at der var stor selskabelig-hed, idet der var 29 duge og som nævnt 244 servietter. Af solvtoj var der 2 kaf-fekander, 2 tepotter, sukkerfade, for-gyldt Tumling (lille drikkebæger, som selv rejser sig op) solvskåle, solvbestik mm., ligesom der var mange tinfade, tallerkener og skåle. Der manglede heller ikke Kobberkedler, themaskiner og meget andet kobbertøj ligesom der var meget porcellæn, stentøj og mange glas.

Man spillede kort ved 2 spilleborde, og da der var 2 klaverer, har man også dyrket musik. Dette gjorde bl.a. Anne Friderica Milan, som fik det ene klav-er. Syrammer og kniplingsramme vi-

ser, at også dette håndarbejde gav megen beskæftigelse. Man læste også en del, hvilket ses af de over 100 bøger, som fandtes i boet. Heraf skal følgende titler nævnes:

Det nye Testamente på engelsk
en tysk bibel
2 danske bibler
Holbergs Kirke Historie
Holbergs Danmarks Historie
Den Jødiske Historie
Christian den Femtes Danske Lov
Forklaring over samme Forordninger fra 1699 til 1746 i 6 bind
do 1751 - 1756
Buls Register over Danske og Norske Lov
Laugs Artiklerne til 1751
Clitous Juridiske Examen
Høyers Juridiske Collegium
Hybners Geografi i 3 dele
Snorre Sturlesons Kronnikke
Evalds Tid-Register
Ussings Forklaring over Ordsprogene
von Aphelens Natur Historie
Aphelens Dictionaire
Den Svenske Argus
Den Danske Argus
osv.

I 1794 var der nogle ting som havde været borgmester Milans, nemlig bl.a. et repeterur i guld (lommeur som slår kvarter og timeslag) med tilhørende guldkæde. Også hans sølvkærde, en sørgeskærde, hans pistol og Hirschfænger (jagtkniv) samt endnu et guldur.

Af møblementet skal følgende næv-

nes:

4 dragkister
2 chatoller
4 spiseborde
2 tebord
2 halvborde
2 ege spilleborde
4 gucridoner (lille rundt bord med 3 ben)
6 guldlæderstole,
12 ryslæderstole (blødt gedeskin)
4 Damaskbeklædte stole
8 stole med gult plydsbetræk, bogreoler, skabe og løjbænk,
I soveværelserne: tronseng med gult silkeomhæng, rodmalet topseng med brun Kattunsomhæng,
2 skaksenge med omhæng,
natborde og taburetter, spejle

Der er også nævnt rullegardiner, hvilket jeg troede var en nyere opfindelse, men teknikken var måske en anden end nu.

En meget morsom ting er, at der udover angivelsen af, hvor mange skildrier der fandtes, også er nævnt hvad nogle af dem forestillede, heriblandt

Maleri af en gammel mand,
maleri forestillende en gammel bonde,
maleri med en jøde som vejer sine dukater,
maleri forestillende Jesus i templet,
maleri af Zirenerne lejer,
4 frugtstykker i ramme,
4 blomsterstykker,
2 dorstykker.

Stengade 22 var som nævnt hovedgården, mens det bagvedliggende hus i Strandgade formodentligt blev brugt til tjenestefolk. Dette hus er nu renoveret, og er i 1989 tildelt præmie som "ÅRETS HUS" og forsynet med en messingplade.

Desværre kan man ikke se bindingsværket i forhuset i Stengade, og slagterbutikken er ikke nogen pryde. Derimod fremstår sidebygningens 1. sal pænt i bindingsværk, medens stueetagen er omsat til grundmur.

Lidt mere om den stensatte brønd i Stengade 22.

af Lars Bjørn Madsen

Stengade 22 var en god gammel gård, da Milan købte den i 1752, nemlig fra 1600-årene. Interessant er beskrivelsen af vaskehuset med den stensatte brønd, idet Helsingør Bymuseum i 1992 blev kontaktet af husets ejer, der havde fundet brønden særdeles velbevaret under stuegulvet. Brønden, der var fyldt op, var ganske rigtig stensat, næsten cirkulær, og med en indvendig diameter på 1,7 m. Den blev opmålt og undersøgt af arkæologer fra Nordsjællandsk Folkemuseum i Hillerød i samarbejde med Helsingør Bymuseum.

Udenfor brønden fandtes opfyldningslag i form af munkestensfragmenter, kalkmørtel, glas, keramik, stentøj, knogler og jern, og her var også rester af en stenpikning eller -brolægning. Stentøjet må stamme fra midten eller sidste halvdel af 1500-årene, en periode brønden også meget vel kan dateres til, og dermed er den sandsynligvis ældre end det nuværende hus. Desværre tillod tid og penge ikke en udgravning af selve brønden i første omgang, men ejeren gravede senere et stykke ned i brønden og kunne konstatere, at fyldet udelukkende var nyere materiale i form af cementmørtel og mursten. Det passede forsåvidt godt med, at en tidligere slagter på stedet kunne fortælle ham, at man engang i halvtredserne stadig benyttede brønden i forbindelse med afvaskning af de slagtede dyr. I den ende af bygningen var der på det tidspunkt både stald og vaskehus. Først ved omdannelse af ejendommen til ejerlejligheder i 1980'erne er brønden således blevet fyldt op. Brønden eksisterer stadig, omend ejeren har måttet fjerne adskillige skifter. Den er ikke gravet helt ud, så vore efterkommere har sandsynligvis stadig en chance for at finde efterladenskaber fra renaissancetidens dagligdag i brøndens dyb.

Besøg det ukendte Kronborg med museumsforeningen.

Den 24. september 1995 kl. 13.00 besøger vi de steder på Kronborg, turisterne aldrig ser, eksempelvis Erik af Pommerns sal og Telegraftaarnet. Turen er ikke egnet for gangbesværede. Det fineste tøj er ikke praktisk på turen; det er derimod en lommelygte. Pris pr. pers. kr. 40,-. Tilmelding til Bymuseet (49 21 00 98).

Bed Byfogdens Stræde

af † Laurits Pedersen

7a. Porttaarnet, Bymuren og Børsen

I de sidste Dage af August 1931 blev der paa Richard Olsens Grund, Strandgade Nr. 56, (det sydvestre Hjørne af Strandgade og Hovedvagsstræde) ved Udgravning fundet velbevarede Rester af en c.: 1 1/2 Alen bred Mur, parallel med og 21 1/2 Al. syd for Husfacaderne paa Strandgades Sydside, regnet til Nordsiden af den fundne Mur. Denne bestod af en Grund af utilhugne Kampesten, derover et Lag Munkesten, og over dette en Række fortil tilhugne Kampsten c. 22 Tm. høje, omtrent 1/2 Al. tykke og af forskellig Længde 22 - 35 Tm. Der afdækkedes to Partier i hinandens Fortsættelse, hvert af 3 - 4 Alens Længde, begge paa den vestlige Del af ovennævnte Grund.

Paa den sydøstlige Del af samme Grund laa til for faa Aar siden et lille Hus, dengang beboet af og vistnok tilhørende Træskomand Jensen. Ietkendelig ved, at det laa paa skraa for Gaden. Gamle Kort viser, at dettes

nordvestlige Hjørne laa 23 Alen fra Strandgades Sydside, altsaa saaledes, at det har støttet sig til Sydsiden af den 1 1/2 Al. brede Mur. Husets skraa Belliggenhed finder sin naturlige Forklaring i, at det har fulgt Retningen af sydvestre Side af en fremspringende Bastion, maaske den Skanse udfor Gudmand Nielsens Port, som blev anlagt 1622 til Forsvar for Indsejlingen til Havnen. Huset maa have været betydeligt yngre.

Af Kæmnerregnskabet 1627 fremgaar, at der da fandtes Vagthuse ved alle Byportene, ogsaa ved Byfogdens Bro. Hvor dette laa, oplyses ikke nøjere, men det maa utvivlsomt have ligget paa østre Side af Byporten paa Hjørnet, hvor nu Frelsens Hærs Ejendom ligger, thi ved den modsatte Side var dengang ubebygget, og her opførte Fyrforvalter Jens Pedersen Grove 1635 et Hus, der kaldes Børsen. Det stod endnu 1680, men 1682 var det ned-

revet. Under den skaanske Krig havde Borgmestre og Raad tilegnet sig det og brugt det til Indkvartering af Svenskere.

Endnu paa Frederik II's og Christian IV's Tid horer den Plads, hvor Borsen siden blev opfort, altid sammen med Hjørnesteedet mod Stengade, den ostre (mindre) Halvdel af den nuværende Gaard. Skont der syd for dette laa et Hus med 3 Lejligheder midt i Strædet og et Hjørnehus mod Strandgade, der begge undertiden havde andre Ejermænd, regnes "Fortovet" mod Stranden altid med til den oprindelige "Hovedgaard", til hvilken fra først af maa have hort al Jorden i Husets Bredde lige ned til Stranden. Indtil 1615 ejedes Stengade-Hjørnhuset af Borgmester Gudmand Nielsen, derefter af hans Son Jorgen Gudmandsen. Byfogdens Port kaldes derfor vekselvis "Gudmand Nielsens Port" og "Jorgen Gudmandsens Port", og antagelig har en væsentlig Del af Udgifterne og Arbejdet ved Portaarnets Opforelse paa hvilet denne Gaard.

Jorgen Gudmandsens Enke gifter sig med Raadmand, senere Borgmester Iver Pedersen, det her omtalte Hjørnehus følger med. Men Naboen, Jens Pedersen Grove, kober Huset "med den Plads til samme Bolig inden Strandporten" og 1635 opfører han som nævnt her Borsen.

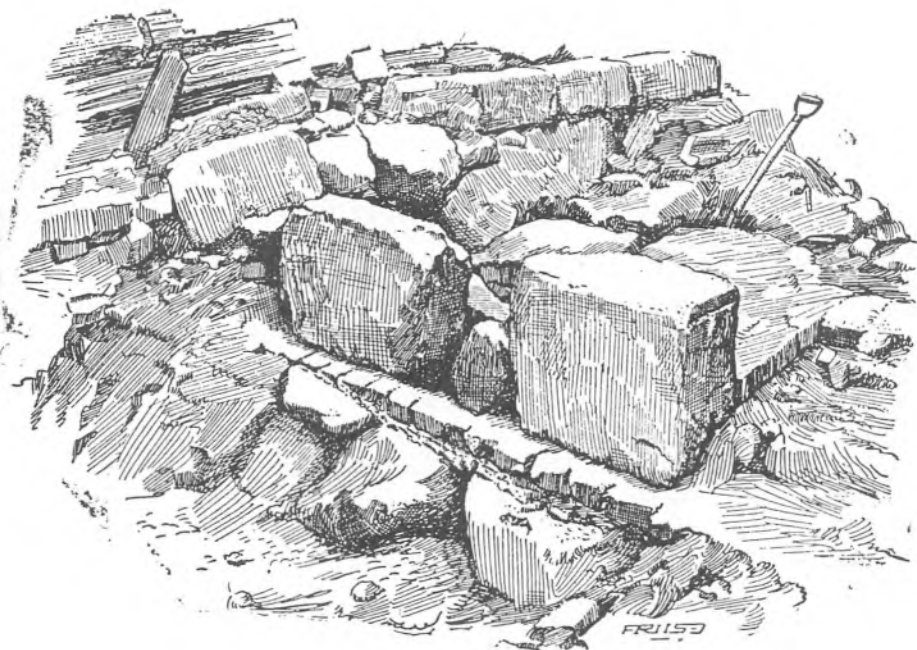
Men hvad var saa Borsen? Man vil paa Forhaand være utilbojelig til at tænke sig noget, der paa noget Punkt, selv i den beskedneste Form, kunde svare til den stolte Borsbygning i

Kobenhavn. Snarere kunde man tænke sig, at Navnet var en Folkevittighed. Det er det dog næppe. Bygningen kaldes Borsen straks fra sin Opforelse, og saalænge den stod, aldrig med Spor af Ironi. Lad os da prove at klare, hvad en Bors dengang var.

Allerede i det 16. Aarhundrede blev der oprettet Bors i de store Handelsstæder. 1531 i Antwerpen, 1549 i Lyon og Toulouse, 1558 i Hamborg. London fik sin første Bors 1566, og Amsterdams Bors er fra 1608. Grunden til Københavns Bors blev lagt 1619, og 1632 udlejer man Kramboderne under den, men der bygges paa den flere Aar senere. Den opfortes som bekendt af Chr. IV, men da Foretagendet ikke kunde svare sig, solgtes den 1647 til Borgmester Jacob Madsen, der i flere Aar forud havde været Lejer af den. Og i over 20 Aar var den nu i privat Eje, indtil Frederik III i 1669 købte den tilbage af hans Enke.

Den københavnske Bors var anlagt ved Stranden. "Paa hver Side af Borsen er der en Grav, hvor Skibene kan lægge an lige uden for hvert Pak-Huses Dor", hedder det. Underste Etage indrettedes med Boder, 20 til hver Side, der udlejedes til Pakhuse og Udsalgssteder for grovere Varer, som "Jærn, Hamp, Huder, Humle, Tørfisk og Salt". Overpaa var der Samlingssted for Kobere og Sælgere, hvor Tilbud og Efterspørgsel kunde udveksles.

Hvilke Betingelser havde nu den helsingorske Bors for at blive noget lignende? Den laa ved Byens Port, hvor alle Varer, der skulde indfores, maatte

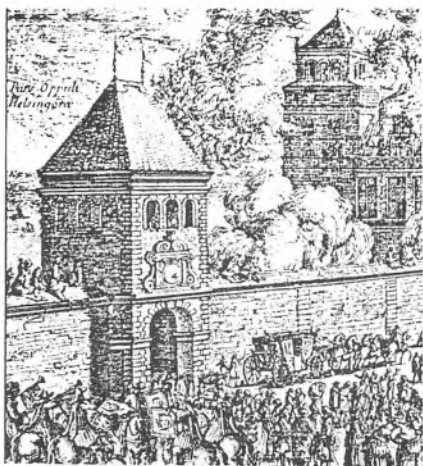
bringes til for at fortælles. Her var Skippere nok alle Vegne fra, og som for nævnt gjorde Christian IV adskiligt for at trække deres Handel hertil. Af de fornævnte grovere Varer havde Helsingør een, som var lettere erholdelig her end i nogen anden dansk By, nemlig Salt. Og endelig var "Borsen"s Ejer, Jens Pedersen Grove, en Mand, som var kendt og afholdt blandt de fremmede Skippere som ingen anden. idet de beundrede hans nyopfundne Vippefy, der havde frelst mangan Skippers Liv, hvorfor de 1627 havde andraget om flere Vippefy og tilbudt til Gengæld at betale dobbelte Fyrpenge.

Paa Grund af Salthandelen havde

De ved Udgravningen ved Byfogdens Port afslækkede Murrester. Paa Billedet ses til venstre for Spaden en Række tillugne, mindre Kampesten, som maa antages at stamme fra Taarnet.

Tegningen er udført af Lærer Friis Jensen i 1931 efter Fotografier optagne ved Udgravningen.

mange helsingorske Kobmænd nær ved Stranden en Bod, der vel tillige i Almindelighed var Oplagsplads for grovere Varer. Den fornævnte Jørgen Gudmandsen, hvis Fædrengaard var hele den østre side af Bramstræde, fik saaledes, da han maatte dele Gaarden med sin Broder, som fik den søndre Part, sin Saltbod midt i Bramstræde lige ovenfor det nuværende Strand-

Byport fra Christian den Fjerdes Tid. Brudstykke af Stik visende Byporten mod Kronborg i Forbindelse med Svenskekrigen. Denne var, ligesom den tilsvarende ud for Byfogdens Stræde, forsynet med Taarn.

borg. Og da Christian IV vil opmuntre Helsingors Borgere til at hænge i med Bymurens Opførelse, lokker han for dem ved at tilbyde, at enhver der har ladet sin Part af Muren opføre, maa "indenfor den og tæt op til den lade sætte og opbygge nogle Saltboder. (for) der at have Salt og anden sliq Vare"; dog saaledes, at disse Boder ikke kommer Gaderne til Forhindring, og at de let kan nedbrydes, hvis der skulle komme Krig.

Hermed følger da Bebyggelse syd for Strandgade, idet der paa det saakaldte "Fortov", Pladsen mellem Muren og Gaden, opfores saadanne Boder. Et enkelt Sted - tværs overfor Strandgade Nr. 47 og 49 - var der forud efter kgl. Ordre af 1593 opført en større Heste-

stald til at modtage Kongens Heste i Indkvartering. Den kom ogsaa til at ligge indenfor Muren.

Længe varer det ikke, for man ogsaa bygger Huse uden for Muren. Der spares jo en Mur, og man fik solid Stotte for en skrobelig Bod ved at lade Huset hælde sig op til Bymuren. Men da disse Huse i Krigstid kunde blive til Nytte for Fjenden, befaler Frederik III 1655, da han frygtede Krig med Sverige, at alle de Huse skal nedbrydes. "som udenfor Muren ved Stranden befindes at være bygte, eftersom vi ingen Huse eller Vaaninger der ville have".

1663 kom der Ordre til, at de Huse indenfor Muren ikke maa have Vinduer mod Stranden, med mindre disse er saaledes forsynet med Jærnstænger, at ingen Toldsvig kan begaas; i modsat Fald skal Vinduerne tilmures. - Skal man nu tænke sig, at Ejerne af Boderne har lavet sig saadanne Vinduer gennem den svære Mur? Det ville jo lønne sig med saadan en lille Lem, gennem hvilken der kunde smugles. Og Ejeren af Boden havde jo selv opført Muren og haft Mulighed for at indrette Finesser til egen Bekvemmelighed. Med iøvrigt maa det erindres, at Muren sikkert har lidt adskillig Molest i Svenskekrigen og vel mange Steder har været nedskudt, saa kun en Husrække har dækket Aabningen og dannet den fornødne Toldgrænse.

Den sidste artikel i Laurits Pedersens artikelserie bringes i næste nummer af museumsbladet.

Denne herlige reklametryksag fra Marienlyst Söbad stammer fra slutningen 1870'erne. Det var dengang Marienlyst Slot var en del af det store hotelkompleks ejet og drevet af Helsingør Kommune og ledet af Hr. N. Larsen. Til Söbadets reklametryksag er benyttet tidens typiske tegnekunst, nemlig etablissementet forevigt i storslåede omgivelser og i et perspektiv, der ikke lader nogen herlighed ude af syne. Interessant er den vestlige tilbygning til slottet forbundet med en tværbygning ved den oprindelige hovedindgang. Den er også vist på et maleri af Marienlyst, som museet fornylig har erhver-

vet. Tryksagen forkynder, at Söbadet kun ligger "2 Timers Jernvei fra Kjøbenhavn", 16 timer fra Hamborg og 25 timer fra Berlin.

Bag på tegningen præsenteres herlighederne på tysk, heriblandt "Die lebhafteste Strömung in Öresund und das salzige frische Wasser", som på kort tid har gjort Söbadet bekendt som det sundeste og herligste i Norden. Også den herlige beliggenhed ved skov og småøer bliver fremhævet. Selve slottet havde "Cuursaal, Table d' hôte, Billard-, Rauch-, Lese- und Conversationszimmern" og stor restaurant ikke at forglemme. **LBM**